מפניני הפרשה - מאמר

איתן האזרחי זה אברהם

הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, ראש ישיבת "פורת יוסף", בבואו להסביר את עניין העקידה פתח בסיפור.

הצדיק רבי אריה לוין זצ"ל איש חסד היה, ונודע כרב האסירים. פעם, בשבת, הגיע לבקר את האסירים ודרכו נחסמה - השוטר הבריטי לא הניחו להיכנס. עמיתו היהודי טען שבידי הרב רישיון כניסה, אך האנגלי השיב שהרישיון תקף רק בזמנים כתיקונם. עתה הוטל עוצר, ועל כן, תוקף הרישיון פג.

טען השוטר היהודי: "**מדוע תפריע ליהודי קשיש המתנדב לעזור לאסירים הכלואים?**" ענה הבריטי: "**לבטח מקבל הוא שכר – שילך ויחפש לו עבודה אחרת!**"

כשראה רבי אריה שדרכו נחסמה הלך סביב וחיפש פירצה, מצא – נכנס ונתפס. הוא והובא לידי השומר הבריטי, שאמר: "**עכשיו מאמין אני שאכן מתנדב הוא! אילו עבד עבור משכורת – שמח היה לסרוב להכניסו, שהרי עשה את שלו, וחיה שב לביתו לנוח. אם טרח לחפש פירצה ולנסות לחדור פנימה, מעיד הדבר שבנפשו הוא, והחסד מדרבנו – רשאי הוא להיכנס ולבקר את האסירים...**"

בסיפור זה יובן, מדוע לאחר ההתגלות הראשונה של המלאך, כשהורה לחום על יצחק ולא לשלוח בו יד, נעלם המלאך ולא ברכו.

רק לאחר שהקריב אברהם את האיל בא המלאך שנית וברכו בשם ה': "**כי ברך אברכך, והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים, ויירש זרעך את שער אויביו, ויתברכו בזרעך כל גויי הארץ, עקב אשר שמעת בקולי**" – מדוע?

מפני שעצם מעשה העקידה לא מוכיח בשלימות את גודל צידקתו של אברהם אבינו. יתכן שמרוב פחד עשה מה שעשה, שהיה ירא לנפשו שאם ימרה את רצון ה' – ימית אותו הרי בידו להמית ולהחיות, ויוכל לגזור מיתה עליו ועל בנו יחדיו!

אולם אם היה עושה את מעשה העקידה מתוך פחד ויראה גרידא, אזי בשמעו את בשורת המלאך "**אל תשלח ידך אל הנער**" היה שמח להפטר מהניסיון, מתיר היה את אסורי בנו וממהר לשוב לביתו.

אבל הוא לא כן עשה, אלא טרח לחפש אייל להקריבו. הייתה זו הוכחה ניצחת שלא עבד אברהם אבינו את הבורא יתברך אלא מרוב אהבה אליו וכל מעשיו לשם שמים בלבד. מכיוון שכך, התגלה אליו המלאך שנית וברכו בברכות שמים מעל.

מכאן למדים מהי הדרך המבטיחה ברכות ה' עד בלי די: לקיים מצוות מרצון ואהבה. כמו ששנינו בדברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא: "השכמת בית מדרש שחרית וערבית".

עצם ההליכה והתפילה לא מקנים ברכה זו. אבל ההשכמה, הזריזות, מורה על התשוקה לקיים מצוות, להתפלל ולעבוד את הבורא. וכמאמר דוד המלך "**דרך מצוותיך ארוץ, כי תרחיב ליבי**". הלב והרצון מתבטאים בריצה לקראת מצווה. משל למה הדבר דומה? רופא הבודק בריאות האדם, לא שואל אם הוא אוכל – שהרי אם לא אכל היה מת! אלא אם הוא אוכל בתיאבון, שתיאבון מעיד על בריאות וחוסן גופני. והתשוקה לקיום מצוות - מוכיחה שהאדם בריא מבחינה רוחנית!...

בין אדם לחבירו

באופן כללי ניתן לומר שהתחום החינוכי כוונתו לתועלת והוא מאפשר דיון במגרעות הנוגעות לתלמיד. אולם, תמיד יש להקפיד ולשמור על התנאים המתירים דיבור לשון הרע לתועלת. לכן חיוני ביותר לאמת את העובדות.

רשלנות גדולה היא מצד מורה להתיימר להגיע למסקנות פסיכולוגיות ולאבחון פזיז של התלמיד כסובל מקשיים או מהפרעות מבלי לבדוק את העניין לאשורו. תוצאות הדבר עלולות להיות הרסניות ביותר. אם יספר המורה לאחרים את הערכותיו אלו, יהיה בכך משום הוצאת שם רע.

שואל ומשיב

שאלה: כשמגישים פירות בסעודות שבת ויום טוב לברך עליהם, האם מותר לכתחילה להשאירם עד לאחר ברכת המזון, כדי להרוויח ברכות אחרונות שאחר הפירות, ולהשלים בכך מאה ברכות?

תשובה: במסכת מנחות דף מג: מובא: אמר רבי מאיר, חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, ואמרו בגמרא שם, שבשבת ויום טוב, שאין בתפילה אלא שבע ברכות, יש להשתדל להשלים מאה ברכות בפירות ומגדנות.

זו לשון הרמב"ם בפרק ז' מהלכות תפלה הלכה טו': "**חייב אדם לברך מאה ברכות בין הלילה והיום שבכל יום ויום. ובשבתות וימים טובים שהתפילה שבע ברכות, צריך להשלים מאה ברכות בפירות וירקות. כיצד? אוכל מעט ירק ומברך לפניו ולאחריו, וחוזר ואוכל פרי ומברך לפניו ולאחריו...**"

כתב הלחם משנה, שבוודאי אין כוונת הרמב"ם שיאכל פרי ויברך לפניו ולאחריו ושוב יאכל אחר כך מהפרי עצמו, ויברך שנית לפניו ולאחריו, שבזה גורם לברכה שאינה צריכה, וכבר אמרו חז"ל בברכות לג. וכל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא את שם ה' אלוקיך לשווא, אלא כוונתו שאם אכל ירק ולא היה בדעתו לאכול יותר בעת ההיא, זמן מה אחר כך יחזור ויאכל פרי כדי להשלים מאה ברכות, ובזה לא נחשב גורם ברכה שאינה צריכה, הואיל ובשעה שאכל מתחלה לא היה בדעתו לאכול יותר.

בשו"ת רבינו משה גלאנטי סימן לח' כתב, שאעפ"י שבשבת המצווה להשלים מאה ברכות בפירות ומגדנות, אינו רשאי לברך על הפירות שלפניו, על כל פרי ופרי בפני עצמו, שזוהי ברכה שאינה צריכה. אולם רשאי לומר לבני ביתו שלא יביאו לפניו מיני הפירות שיאכל בפעם אחת, אלא יביאו לפניו אחד אחד ולאחר שיברך על פרי אחד, יביאו לפניו מין פרי אחר, ואז רשאי לברך על כל אחד ואחד, ומכיוון שאינם לפניו על השולחן, לא נחשב כברכה שאינה צריכה.

סיכום: מותר להניח את פירות הקינוח בסעודת שבת ויו"ט עד לאחר ברכת המזון, כדי לברך לפניהם ולאחריהם, ולהשלים מנין מאה ברכות. ואין בזה לאיסור גורם ברכה שאינה צריכה. וטוב שיבקש להביאם רק לאחר ברכת המזון.

(עפ"י שו"ת יהוה דעת חלק ו סימן כו)

מפניני הפרשה - רעיון

מה התועלת בחמישים צדיקים!

בזמן חורבן בית המקדש ראשון, בוודאי שהיו בירושלים גם אנשים צדיקים, וגם אם הם היו מיעוט, היו אלו אנשי מעלה, שכעדותו של הקב"ה כמובא בשבת נה. "**קיימו את כל התורה, מ א' עד ת'**". אולם בגמרא שם מובא שלא זו בלבד שלא הצילו את בני דורם, ולא מנעו את חורבן המקדש ואת הרעב הנורא והגלות הקשה, אלא להיפך – הם נפגעו ראשונים בעוון הדור.

והדבר תמוה: מדוע בפרשתנו מבקש אברהם אבינו, והקב"ה מסכים לדבריו, שאם ימצאו אפילו עשרה צדיקים בסדום תנצל כל העיר בזכותם, ואילו צדיקי ירושלים לא הצילו, אפילו את עצמם?! אומנם בגמרא שם מובא שאותם צדיקים מתו משום שלא קיימו מצוות תוכחה. אולם ברור, שאין עונש מיתה על הימנעות מקיום מצווה אחת, בודדת. לכן נראה לומר שהתביעה עליהם הייתה נוראה והיא: מדוע הסתגרתם, מדוע הייתם "צדיקים לעצמכם", מדוע לא יצאתם אל העם, לא הדרכתם אותו, לא פעלתם בקרבו. מדוע לא מחיתם – בפעילות ובמעשים, בהרבצת תורה, בהקהלת קהילות, בחינוך והדרכה!

דבר זה עולה מפירוש האבן עזרא לתורה, עפ"י שתי מילים שהוסיף אברהם אבינו לבקשתו, והקב"ה חזר עליהם: "אולי יש חמישים צדיקים – בתוך העיר". מפרש איבן עזרא: "**בתוך העיר: שהם יראים את ה' בפרהסיא**". וציין את דברי ירמיהו בפרק ה': "**שוטטו בחוצות ירושלים וראו נא, ודעו ובקשו ברחובותיה, אם תמצאו איש, אם יש עושה משפט, מבקש אמונה – ואסלח לה**".

אבל אם הצדיקים הם "בתוך העיר" – יוצאים אל העם, מורים את דרך הבינה, ופועלים בקירבו – חזקה עליהם שיצליחו. משום שמעט אור דוחה הרבה חושך, וסייעתא דשמיא תלווה את צעדיהם, ודבריהם יכנסו ללבבות.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

יצחק בן סלחה שרם ז"ל | סמ"ר עומר בן תהילה ון גלדר הי"ד | משה בן יוסף לסינגר/פריזנר ז"ל | מאיר בן מרסל דילויה ז"ל

ר' אבישי בן דבורה הכהן ע"ה | מרסל שלמה בן הירש דוד ז"ל | עמל בת נג'י וג'ורג'יה נחום ז"ל

שלמה בן חנה יחזקאל ע"ה | יעקב (קובי) בן אביבה בן סדון ע"ה | אימי רחל בת ליזה בוחניק ע"ה | מזל בת יעיש דהרי ע"ה

שמעון בן שלום ושרה גריידי ז"ל | אלברט בן עזיזה שעיה ז"ל | לאה בת משה לסינגר ז"ל | סולטנה בת לאה כהן ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

בס"ד טז' לחודש מרחשוון ה'תשפ"ו
שנה שלושים ושתים גיליון מס' 07
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת וירא
מפטירים

"וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי בְנֵי הַנְּבִיאִים"
(מלכים ב' פרק ד' א')

חשמונאים (שעון חורף)

כניסת השבת: **16:27**
יציאת השבת: **17:25**
זמן רבנו תם: **18:00**

ברכת התורה על כתיבה ושמיעה עפ"י שו"ע בסימן מז' ופוסקים אחרונים

פסיקה להלכה בשו"ע

מרן בשולחן ערוך אורח חיים סימן מז' בסעיפים ג' וד' פסק שיש לברך על כתיבת דברי תורה, אפילו שאינו מוציא מילים בפיו, אולם אין לברך על הרהור בדברי תורה, והרמ"א הוסיף בהגה שמותר לפסוק דין ללא נתינת טעם לפסיקתו, מבלי לברך ברכות התורה.

סעיף ג' - הכותב בדברי תורה, אע"פ שאינו קורא, צריך לברך.
סעיף ד' - המהרהר בדברי תורה, אינו צריך לברך. הגה: והוא הדין היכול לפסוק דין בלא נתינת טעם לדבריו.

ה,מגן אברהם" בס"ק א' מדגיש שדווקא כותב ומבין מה שכותב ובהמשך תמה מה ההבדל בין כותב למהרהר בדברי תורה.

טורי זהב – ט"ז

הט"ז ועוד פוסקים התקשו בהבנת פסק זה של מרן בשו"ע - במה שונה הרהור בדברי תורה מכתיבת דברי תורה, הרי בשניהם אינו מוציא דברי תורה בפיו? לכן בס"ק ב' המליץ לכותב דברי תורה להוציא מספר מילים מפיו.

'משנה ברורה'

המשנה ברורה' בס"ק ד' תירץ את קושיית הטורי זהב הנ"ל, אך קבע שלמעשה אין לסמוך על פסק השו"ע בעניין זה: **סבירא ליה דכתיבה עדיף מהרהור. וחטעם, יש אומרים משום דעביד מעשה, ויש אומרים דדרך הכותב להוציא תיבות מפיו בשעת הכתיבה...ולעניין מעשה, הסכימו האחרונים שלא לסמוך על דעת המחבר לברך על הכתיבה לבדה בכל גווני, שהרי מכל מקום אינו רק מהרהר בדברי תורה...**

שו"ת 'יביע אומר'

תירוץ נפלא לחילוק בין כתיבה להרהור כתב הרב עובדיה יוסף זצ"ל בשו"ת יביע אומר חלק ד' אורח חיים סימן ח' – יב' בשם שו"ת "שב יעקב".

"...וראיתי בשו"ת 'שב יעקב' (חלק יו"ד סימן מט') שהביא קושיית הט"ז והמג"א. ותירץ, דבאמת טעמא בעי למה המהרהר בדברי תורה אין צריך לברך, הרי על כל פנים עוסק בדברי תורה? אלא משום שהמצוות עשה של תלמוד תורה נפקא לן מדכתיב 'ושננתם לבניך', 'ולמדתם אותם את בניכם' וכו'. וכמו שכתב הרמב"ם בספר המצוות (מצוה יא'). נמצא שעיקר המצוה בדיבור, שבהרהור אי אפשר ללמד לבניו, ולכך אינו צריך לברך בהרהור, מה שאין כן בכתיבה, שאפשר ללמד לאחרים על ידי כתיבה. וזה פשוט.

הרב בן ציון אלגאזי שליט"א

הרב בן ציון אלגאזי שליט"א בחוברות 'צורבא מרבנן' מוסיף לסברה שהובאה בשו"ת 'יביע אומר' לצייווי ללמד תורה לאחרים ע"י כתיבה.

"ונראה להוסיף, שכן התורה מצוה אותנו ללמד תורה לאחרים ע"י הכתיבה שנאמר, "וְעַתָּה כִּתְבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמְּדָהּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׂימָהּ בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (דברים לא, יט). כלומר, כיוון שעיקר מצוות תלמוד תורה היא ללמד את התורה לאחרים, יש לברך דווקא על אופנים בהם אפשר להעביר תורה לאחרים, חיינו על דיבור וכתיבה, ולא על הרהור שנעשה בין האדם לעצמו בלבד.

הגר"א

מדברי הגר"א בביאור הגר"א בסימן מז' סעיף ג' עולה שלדעתו יש לברך גם על הרהור בדברי תורה, ולא כפסק מרן בשו"ע, ולא כמשנה ברורה בס"ק ה', שהמעיין בדברי תורה, יוציא קצת מילים בפיו כדי שברכתו לא תהיה לבטלה:

"...אבל כל זה צריך עיון דכאן מברך על המצוה וכי ליכא מצוה בהרהור וחלא נאמר והגית בו כו' רוצה לומר בלב כמ"ש והגיון לבי..."

'ילקוט יוסף'

מדברי 'ילקוט יוסף' סימן מז' סעיף ו' נראה שיש מקום לחלק בין הרהור בדברי תורה ללא עיון בספר לבין הרהור בדברי תורה מתוך עיון בספר, ולכן כתב שהמעיין בספר ראוי שיברך ברכות התורה לפני שמעיין בספר, ויקרא פרשת ברכת כוהנים או יוציא מספר מילים מפיו תוך כדי עיון.

לפי זה, השומע שיעור תורה נכנס למחלוקת מרן בשו"ע והגר"א - האם יש לברך את ברכות התורה על שמיעת שיעור תורה. בספר 'ילקוט יוסף' בסעיף ה' כתב שבמקרה כזה ראוי לברך לפני השיעור. **השומע דברי תורה מחבירו, או שיעור מפי תלמיד חכם, נכון שיברך תחילה ברכות התורה, ויסמוך לזה פרשת ברכת כוהנים כנהוג, ואחר כך יקשיב וישמע לכל הדעות. וגם השומע דברי תורה מרשם קול [שלא שייך בזה שומע כעונה], וכן השומע דברי תורה ממי שאינו בר חיובא, נכון שיברך תחילה ברכות התורה.**

'הליכות שלמה'

אולם בספר "הליכות שלמה" פרק ו' - ה' והערה ח' כתב שלמעשה יש לברך ברכות התורה על שמיעת שיעור. למעשה חזר על סברת הרב עובדיה יוסף זצ"ל שלעיל, שעיקר צורת לימוד תורה היא שיתוף של דברי תורה בין אנשים, לכן גם שמיעת שיעור היא צורה רגילה של לימוד תורה ואפשר להדיא לברך עליה ברכת התורה: **השומע דברי תורה מפי אחר – חייב בברכת התורה... ולא מדין שומע כעונה שבכל התורה, דשומע כעונה אמרינן רק במה שצריך לשמוע כדי לצאת ידי חובתו, מה שאין כן בנידון דידן. אלא משום שכך היא עיקר צורת תלמוד תורה, שאחד אומר וחבירו או תלמידו שומע.**

אמנם, נראה שבשמיעת שיעור מוקלט, יש להחמיר כדעת ה'משנה ברורה' והילקוט יוסף' להוציא מילים בפיו, שלא תהיה ברכתו לבטלה.

סיכום: הכותב דברי תורה מתוך הבנה, אפילו שאינו קורא, צריך לברך. המהרהר בדברי תורה, אינו צריך לברך. אולם אם מעיין מתוך קריאה בספר ראוי שיברך תחילה ברכות התורה. השומע שיעור תורה, נכון שיברך תחילה ברכות התורה, ויסמוך להן פרשת ברכת כוהנים.

פינת העורך

"וַיָּרֶץ זְרַע אֶת שַׁעַר אוֹיְבָיו" (כב' יז') לא תמיד ניצח עם ישראל בקרבות. הוא ניגף לפני הפלשתים, הבבלים, הרומאים וכו'. אולם אלו הם הפסדים בקרבות מקומיים, במלחמה הגדולה בת אלפי שנים.

הבשורה היא שבסופו של דבר, לה' הישועה ועם ישראל ינצח. כדברי הרמב"ן: **"הנה הובטח שלא יגרום שום חטא שיכלה זרעו או שיפול ביד אויביו ולאל יקום - והנה זו הבטחה שלימה בגאולה העתידה לנו!"** - במהרה בימנו, אמן!

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבחור היקר תומר אביטבול הי"ו ולכל בני משפחתו לרגל הגיעו למצוות.

יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבחור היקר משה אליעזר רוזנבלט הי"ו ולכל בני משפחתו לרגל הגיעו למצוות.

יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

ברכת הנותן ריח טוב בפירות

המקור בתלמוד

בגמרא במסכת ברכות דף מג: מבואר שאדם שנהנה מריח ריח טוב שבפירות, צריך לברך "שנתן ריח טוב בפירות": "אמר מר זוטרא: האי מאן דמורח באתרוגא או בחבושא אומר ברוך שנתן ריח טוב בפירות".

תוספות

בתוספות ברכות דף מג: הדגישו שיש לברך על הנאה מריחו של פרי, רק אם לוקחים אותו כדי ליהנות מריחו, אך אם לוקחו על מנת לאוכלו אין לברך על ההנאה מריחו. מדבריו לא ברור מה ההלכה במקרה שרוצה, לאכול את הפרי וליהנות מריחו - האם עליו לברך על הנאת האכילה "בורא פרי העץ" או "בורא פרי האדמה", וגם על ההנאה מריחו "הנותן ריח טוב בפירות".

רא"ש

אבל הלכה זו מפורשת בדברי הרא"ש מסכת ברכות פרק ח' סימן ג', שכתב שאדם שרוצה לאכול פרי וגם ליהנות מריחו, עליו לברך שתי ברכות - על ההנאה מהאכילה ועל ההנאה מריחו. אבל אדם שרוצה רק לאכול מהפרי, אפילו שלפרי יש ריח טוב, לא יברך על הריח הטוב העולה מהפרי, ומדברי הבית יוסף בסימן רנ"ז עולה שהתוספות והרא"ש לא נחלקו בעניין זה.

רמב"ם

הרמב"ם בהלכות ברכות פרק ט' הלכה א' פסק שעל הנאה מריח טוב שבפרי הראוי לאכילה מברכים "שנתן ריח טוב בפירות: **"...אם היה זה שיש להריח עץ או מין עץ מברך בורא עצי בשמים...ואם היה פרי הראוי לאכילה כגון אתרוג או תפוח מברך שנתן ריח טוב בפירות, ועל הכל אם אמר בורא מיני בשמים יצא".**

פסיקת הטור

הטור בסימן רנ"ז פסק כדעת הרא"ש (להבנתו זו גם דעת התוספות) שאדם שרוצה לאכול פרי וגם ליהנות מריחו, עליו לברך שתי ברכות – אחת על ההנאה מהאכילה ואחת על ההנאה מריחו. וכן ציין שיש מחלוקת בפוסקים הראשונים בשאלה האם יש לברך על הנאה מריחו של אתרוג של מצווה.

ספר אבודרהם

בספר אבודרהם סדר מוצאי שבת ד"ה "ומברך על", כתב שמי שאין לו בשמים להבדלה יכול לברך על הריח הטוב בפירות או לחם חם שריחו נודף.

פסיקה להלכה בשו"ע

מרן פסק להלכה בשו"ע בסימן רנ"ז סעיף ב', כדעת הרא"ש, שאדם הלוקח פרי הראוי לאכילה, כדי ליהנות מריחו הטוב וגם לאוכלו כמברך ברכה אחת על ההנאה מריחו הטוב וברכה נוספת על ההנאה מאכילתו.

"אם היה פרי ראוי לאכילה, מברך: הנותן ריח טוב בפירות. והני מילי כשנטלו להריח בו או לאכלו ולהריח בו, אבל אם נטלו לאכלו ולא נתכוון להריח בו, אף על פי שהוא מעלה ריח טוב אינו מברך".

עוד כתב מרן בשו"ע שם בסעיף יד' שיש מחלוקת בשאלה האם יש לברך על הנאה מריחו של אתרוג של מצווה, ומשום כך נכון לא להריח בו. והרמ"א הביא את דעת האבודרהם שיש לברך על הנאה מריח טוב של לחם חם, אך סיים שמכיוון שיש חולקים על זה, אין לברך: **"המריח באתרוג של מצוה, מברך עליו; ויש אומרים שאינו מברך, לכך נכון שלא להריח בו. הגה: יש אומרים דהמריח בפת חם יש לו לברך שנתן ריח טוב בפת (אבודרהם ובית יוסף סימן רצ"ו בשם ארחות חיים), ויש אומרים דאין לברך עליו (בית יוסף), לכך אין להריח בו".**

מגן אברהם

במגן אברהם סימן רנ"ז, כתב ששהאוכל פרי, אפילו שמריח את ריחו הטוב לא מברך "הנותן ריח טוב בפירות, הוא מפני שהפרי אינו מיועד לריח.

משנה ברורה

ובמשנה ברורה בסימן רנ"ז ס"ק יא'. הוסיף ביאור על דברי המג"א שכשנוטלו על מנת לאוכלו, נעשה הפרי כדבר שלא עשוי להריח בו, ולכן אינו רשאי לברך על ההנאה מריחו, גם אם יש לו ריח טוב ונהנה ממנו.

בן איש חי

ה"בן איש חי" בשנה ראשונה פרשת ואתחנן סעיף טו'. הביא את דעת הרא"ש הנ"ל, אבל לדעתו, על פרי העומד לאכילה באופן שאם לא היה רוצה לאכלו לא היה מביאו כדי להריח בו, אין לברך על ההנאה מריחו. עוד כתב בהמשך שיש שנמנעים מלברך את ברכת הנותן ריח טוב בפירות, אפילו אם מתכוונים ליהנות מריחו, מפני שיש מחלוקת בנוסח הברכה אם אומרים: "אשר נתן ריח טוב בפירות", או "הנותן ריח בפירות".

"מיהו כתבתי שם שאנשי מעשה נמנעים מלהריח בשום פעם בפרי אפילו אין רוצים לאכלו אלא רק להריח מפני שיש פלוגתא בנוסח הברכה, כי מר"ן ז"ל בש"ע ודעמיה סבירא להו: לברך - הנותן ריח טוב בפירות, אך אליה רבא סק"ה הביא הנוסח מספרי הראשונים ז"ל לברך - אשר נתן ריח טוב בפירות, ויש סוברים דאיכא קפידא בין תרי לישני הנזכרים ואין משמעותם עולה בעניין אחד, לפיכך מושכין עצמן מלהריח בשום פרי בשביל המבוכה שיש בנוסח הברכה".

ברכת קליפת הפירות

רבי עקיבא איגר

רבי עקיבא איגר בסימן רנ"ז סעיף ב', שכשם שיש ספק אם לברך על ההנאה מאכילת קליפת תפוז, כך יש ספק אם לברך על ההנאה מהריח של קליפת תפוז "הנותן ריח טוב בפירות", לכן יברך: "בורא מיני בשמים".

ערוך השולחן

ובערוך השולחן אורח חיים סימן רנ"ז סעיף יד'. חולק וסובר שדין הקליפה כמו הפרי בעצמו, ועל כן קליפה שיש לה ריח טוב ונוטלה על מנת להריח בה, יברך הנותן ריח טוב בפירות.

קיצור שולחן ערוך

בספר קיצור שולחן ערוך בסימן נח' סעיף ז' כתב שאמנם במצב של ספק מה צריך לברך על הנאה מריח, יש לברך "בורא מיני בשמים", ובכל זאת נראה לו שעל הנאה מריח של קליפות הפרי (כשהוא פרי העץ) יש לברך "בורא עצי בשמים": **"בכל דבר שהוא מסופק בברכתו, ואי אפשר לו להתברר מברך עליו בורא מיני בשמים. ונראה לי דאם בירך על פרי העץ בורא עצי בשמים יצא. ועל כן נראה לי כי על "נעגליך" (צפורן) וכן על קליפת תפוחי זהב ולימונים יש לברך בורא עצי בשמים".**

ילקוט יוסף

להלן מה שכתב בספר ילקוט יוסף בסימן רנ"ז - דיני ברכת הריח לגבי הברכה על הנאה מריח טוב שבפירות: **סעיף ו' - אם היה פרי ראוי לאכילה ונטלו להריח בו, מברך הנותן ריח טוב בפירות. אפילו אם אוכל את הפרי. ואם טעה ובירך בורא מיני בשמים, יצא. אבל אם נוטל הפרי לשם אכילה בלבד, אינו מברך על הריח.**

סעיף ז' - מנהגינו לברך על לימון חמוץ ברכת "הנותן ריח טוב בפירות" אף אם הוא חמוץ הרבה ואינו ראוי לאכילה בפני עצמו, דסוף סוף שם פרי עליו.

סיכום

פרי הראוי לאכילה, אדם שנוטלו להריח בו מברך: הנותן ריח טוב בפירות, ואם נטלו לאוכלו ולהריח בו, מברך שתי ברכות ברכת הנהנין המתאימה על אכילתו וברכה על ההנאה מריחו הטוב: הנותן ריח טוב בפירות. ברכה על ההנאה מריח טוב של פרי מברכים גם על קליפת הפרי, ובלבד שהפרי היה ראוי לאכילה.

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

מזמור ו' בתהלים פותח בפסוק: "**למנצח בנגינות על השמינית מזמור לדוד**". מלבי"ם מבאר שאת המזמור הזה אמר דוד המלך, כשחלה במחלה כבידה וארוכה אחרי מעשה בת שבע, כשהוא מתמודד עם שני דברים. א – מחלתו הקשה. ב – האויבים שלו שמירדו את חייו. יוצא אם כן שבאותה תקופה היו לדוד המלך שני אויבים הפנימי – מחלתו, והחיצוני אויביו: "**מבואר כי מזמור זה התפלל עת חלה חולי כבד וארוך, אחר מעשה של בת שבע, כאשר קבלו חז"ל, והתפלל על חליו (ב' ז'). אבל גם אויביו שטמוהו וימררוהו בעת החיא, עד שהורע זה בעיניו יותר מן חליו, והתפלל גם עליהם (ז' יא'), עד שהמזמור בכללו, ידבר על שני מיני האויבים המכתירים את האדם, האויב הדבוק בו מתולדתו, שהם מזגי גופו ולחותיו המתקוממים עליו להחליאו ולחמיתו, והאויבים החיצוניים שהם זולתו מבני אדם:**

את פסוק ב': "**ה' אל באפך תוכיחני ואל בחמתך תיסרני**" מבאר מלבי"ם שדוד המלך מתייחס לשני מיני כעס: אף וחמה ומבאר את ההבדל ביניהם: "**יש הבדל בין האף ובין חמה, שהאף הוא הכעס הנגלה, והחמה היא תבערת אש הכעס בנסתר בנטירת שנאה ואיבה, ויהיה לפעמים אף בלא חמה אם רק מראה לו פנים נזעמים ואהבה במצפוניו, וחמה בלא אף אם מסתיר אפו ואיבתו, ויש הבדל בין תוכחה וייסור. התוכחה היא בדברים רכים, והייסור בו יאסור את נפשו בדברים קשים או ביסורים ממש, ותוכחת ה' עלי עוון, הוא לפעמים שלא יחטא בעתיד, וזה נקרא תוכחה, ודוד בקש שתוכחה זו לא תהיה באף רק בדברים רכים כאב את בנו.**

ולא הוצרך לבקש שלא יהיה בחמה ונטירת איבה, כי האויב לא יוכיח ולא ישתדל להשיבו אל דרך הנכונה, והתוכחה המגולה תהיה תמיד מאהבה מסותרת, ולא בקש רק אל באפך תוכיחני, ולפעמים יביא ה' יסורים על האדם בעבור החטא שכבר חטא, וייסורים האלה בהכרח הם באף, כי המיסר מראה בנגלהו שקוצף על המיוסר, ולכן בקש שעכ"פ אל בחמתך תיסרני. שלא יהיה מאיבה פנימית ונטירת שנאה כאויב המיסר, רק כמו שכתוב כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסרך, ואמר ואהבו שחרו מוסר".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית.

את פרק ב' פסוק ג': "**כי אם לבינה תקרא לתבונה תתן קולך**: ביאר מלבי"ם, שהבינה היא התבוננות האדם מעט מעט ומוסיף דעת להוציא דבר מדבר, ואילו תבונה היא מבט כללי שכולל כל הדברים, והשגתה היא בראיה מרחוק.

את פסוק ד': "**אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה**" - מבאר המלבי"ם, כביטוי של היגיעה שמתייגע להעמיק בדברי החכמה העמוקים.

את פסוק ה': "**אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא**" מבאר מלבי"ם שיראת ה', היא ראשית החכמה, שהרי החוכמה מתנגדת ליצר הלב, ולכן הם לא יופנמו ויחוקקו בלב האדם אלא ע"י יראת ה'. אבל יש לדעת שללא חוכמה, לא יהיה לאדם יראת ה', שהרי אי אפשר לאדם להבין את גדולת ה' ורוממתו עד שיירא מפניו רק ע"י החכמה, המלמדת אותו ללכת בדרכי ה'.

"**כבר התבאר כי ראשית חכמה יראת ה', שאחר שחקי החכמה אין עליהם מופת והם מתנגדים ליצר הלב, אי אפשר שיחקו חקי החכמה בלב אלא ע"י יראת ה', וכמ"ש חז"ל אם אין יראה אין חכמה, שע"י יראת ה' יקבעו בלבו חקי החכמה אשר צוה ה' ונתנם לבני אדם, אולם אמרו עוד שאם אין חכמה אין יראה, שא"א שיבין אדם גדולת ה' ורוממתו עד שיירא מפניו רק ע"י החכמה, שהיא תלמדהו ללכת בדרכי ה' ועל ידה יבין גדולתו של יוצר בראשית, עד שיבין יראת ה'...**"

ועוד, אפילו שהחכמה אינה נודעת ע"י החוש והמופת, ע"י היראה יקבעו בליבו אמונה אומן חקי החכמה הנתונים מאלוקי עולם אשר הוא ירא מגדולתו, ויורגל בהם עד שישובו להיות אצלו כדברים הנודעים בחוש וכמושכלות, אמנם אם יוסיף בבקשת החכמה לבקשה ככסף וכמטמונים, אז יבא למדרגה למצוא דעת אלוקים, והם הידיעות הנשגבות בענייני האלוקות כמו מעשה בראשית ומעשה מרכבה שאין מופרים אותם אלא לחכם ומבין מדעתו".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. **מדוע ביקשה שרה מאברהם שיגרש את הגר ואת ישמעאל בנה?**

א. הגר התנהגה בגאווה. ב. ישמעאל ניסה להשפיע לרעה על יצחק.

ג. ישמעאל טען שהוא יורשו של אברהם. ד. כל התשובות נכונות.

2. **כיצד הגיב אברהם כששרה ביקשה שיגרש את הגר ואת בנה?**

א. הסכים מיד לבקשתה. ב. הסכים לגרש את הגר אך לא את ישמעאל.

ג. סירב מחשש לחילול ה'. ד. ביקש לשאול את גדולי הדור - שם ועבר.

3. **כיצד הגיב אברהם, כשה' אמר לו לא להקריב את יצחק בנו?**

א. שמח מאוד וחזר לביתו בזריזות. ב. הקריב איל שהביא איתו מהבית.

ג. חיפש ומצא שם איל והקריבו. ד. ביקש להקריב את ישמעאל במקומו.

שאלה עפ"י פירוש רשב"ם - כיתות ד' עד ח'

7. **מה היה היחס של אנשי סדום כלפי לוט? (פרק י"ט)**

א. התשיבוהו כגר ורצו להרע לו. ב. נזהרו בכבודו כי חשבו מאברהם.

ג. התשיבוהו מאד ונזהרו מלפגוע בו. ד. כבדוהו מתוך חמדה לבנותיו.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. **מדוע סמוכה פרשת עבימלך לפרשת לידתו של יצחק?**

א. אין מוקדם ומאוחר בתורה. ב. ללמד ששרה נפקדה מאברהם.

ג. ללמד שכל המתפלל על חבירו נענה תחילה. ד. כל התשובות נכונות.

5. **"וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם..." (פרק כב') מדוע קרא לו המלאך פעמיים?**

א. כך קוראים בלשון חיבה. ב. כך קוראים במצב של חיפזון.

ד. בפעם הראשונה לא שמע כי מרוכז בעקידה. ד. א' וב' נכונות.

6. **מדוע התעכבו המלאכים עד הערב לפני שנכנסו לסדום להופכה? (י"ט)**

א. חיכו שמא יוכל אברהם ללמד זכות על סדום. ב. לילה הוא זמן פורענות.

ג. לקח להם זמן רב ללכת מחברון לסדום. ד. כדי להבריח את לוט בחשיכה.

שאלה עפ"י פירוש איבן עזרא - כיתות ד' עד ח'

8. **" מדוע לא נהג אברהם בנדיבות לב בגירוש הגר וישמעאל ללא כסף?**

א. מפני שישמעאל יצא לתרבות רעה. ב. נתן להם, אך לא נכתב תורה.

ג. שרה התנגדה וה' אמר לו לשמוע בקולה. ד. תשובות ב' וג' נכונות.

ברכות והודעות

מדרשת "הדרך אלייך" בחשמונאים מזמינה את בנות היישוב בגילאי 18 עד 40 להשתלב במדרשה שתעניק לכן כלים להעצמה אישית וצמיחה תורנית ורוחנית באווירה חמימה וחברותית.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות חינמי ללימוד תורה משמעותי ע"י כעשרים ושישה אברכי כולל "ברכת אברהם" לאזכרה של קרוב משפחה – הרב שמעון בוחניק – 050-2339941